

Föreläsning – Vad är en häxa?

Detta manus kan du använda i samband med lektionen. Den text som är kursiv innehåller otäckare detaljer. Det kan vara bra att känna till om du tror att din klass kan reagera starkt på händelserna. Förvarna i så fall gärna eleverna på att det här är otäck händelser som har hänt på riktigt. Du kan också välja att inte använda manuset i sin helhet, och istället skapa ditt eget manus.

På 1600-talet i Sverige trodde alla på mycket som de flesta kanske inte tror på idag. Under många hundra år hade man haft det som vi brukar kalla för folketro. Man trodde på tomtar, troll och magiska väsen som fanns i skogarna. En del var onda och en del var goda. Många berättelser använde man för att skrämja barn så de inte skulle gå ut själva i skogen och gå vilse. Med detta fanns också en slags magi som man trodde på. Man trodde att det fanns magiska ting som kunde bota sjuka eller som gjorde att man fick bättre skörd. Men man trodde också att det fanns magi som gjorde tvärtom – som gjorde folk sjuka och som förstörde andras skördar. Det var det som var skillnaden på vit och svart magi.

På den tiden såg det inte ut som idag. Det fanns mycket mer skog, nästan alla var bönder, och de som inte var det hade oftast någon viktig position inom kyrkan. Idag har ju de flesta ett jobb för att tjäna pengar så man kan köpa mat och betala för uppvärmning av sitt hus, men då var nästan alla tvungna att odla och ha djur för att få mat, och man värmdde upp sitt hus genom att hugga ved och elda. Eftersom hela livet kretsade kring den egna gården fanns det många som trodde på olika små figurer, tomtar eller förtrollade ting, som hjälpte till på gården. Kanske har ni hört talas om en gårdstomte?

Vid den här tiden hade kristendomen kommit till Sverige. Det betydde att alla skulle gå till kyrkan, och att alla skulle tro på den kristna guden. Och så var det helt enkelt. Det fanns inget annat i Sverige att tro på. Men man hade ju haft sin folktro i många hundra år, så den levde kvar samtidigt som man också trodde på Gud. Men prästerna predikade om att folktro, och framför allt magi och trolldom, alltid var djävulens verk, och den som använde trolldom kunde därför inte komma till himlen.

På 1600-talet började prästerna i kyrkan, dit alla gick, att predika om häxor. Om att de fanns och att de var mycket farliga. De här tankarna kom söderifrån, från Europa där man hade jagat människor som man trodde var häxor. Dessa häxor var inte som de vi ser på film idag. Man trodde att dessa i hemlighet hade slutit en pakt med djävulen, och att de förtrollade olika föremål – såsom kvastar, men också kor eller ibland människor, för att åka till Blåkulla och ha en festmåltid med djävulen.

Men, tror ni att det var så? Nej, allt var bara påhittat. Men när någon väl hade börjat anklaga någon annan för att vara häxa blev alla så rädda efter vad som hade sagts i kyrkan, att de till slut också trodde på det. Och vid den här tiden så hade man i hela Sverige missväxt, alltså dåliga skördar på grund av dåligt väder, i flera år. Det var också många krig som pågick, vilket gjorde att mycket av maten i landet var tvungen att gå till soldaterna. Det var också många svenskar som dog i dessa krig. Så många hade det väldigt dåligt ställt. Många var fattiga och hungriga, och när man då trodde att det fanns häxor som kastade förbannelser och förstörde deras skördar så tänkte man att det måste nog vara deras fel!

Den första kvinnan som blev anklagad för att vara häxa var i Dalarna. Sedan spred det sig tills det efter några år kom hit – till Ångermanland. Här blev det som man brukar kalla för en "häxysteri". Det som hände var att falska rykten spreds allt mer, om att olika personer i bygden var trollkunniga, alltså häxor. Det blev så många anklagelser att till slut så kände alla någon som blivit anklagad. Anklagelserna togs på allvar, och att vara häxa var ju inte bara ett brott mot Gud, utan också mot den svenska lagen. Därför blev det förhör och rättegångar, där de anklagade skulle erkänna. Det värsta av allt var att dessa anklagelser till slut ledde till att man avrättade de som anklagades för att kallas häxa. Från början kunde man enligt lagen inte avrätta de som inte erkände, men med tiden blev det vanligare och vanligare med förhör som pågick i flera dagar, med hot och våld, tills man erkände.

Alla dessa anklagelser, som fanns på många håll i landet, ledde till att flera hundra människor avrättades. Det är många som tror att man brändes levande på bål, men man brändes inte på bålet förrän efter att man hade avrättats genom halshuggning. Det som hände i Torsåker var ändå mycket ovanligt, för där avrättades så mycket som 71 personer. På den tiden var det en tiondel av alla som bodde där. Nästan alla hushåll eller familjer förlorade någon. Nästan alla var kvinnor, några var män, och några var till och med barn.

Det var en fruktansvärd händelse och efteråt är det nästan svårt att förstå hur det kunde hända. Alla som blev avrättade var oskyldiga! Men på grund av människors rädsla och de dåliga förhållanden som de alla levde i kunde detta ske. Anledningen till att det var så många i Torsåker som blev avrättade tror man bero på att prästen i trakten, som hette Lars Hornaeus, såg det som om det var hans speciella uppgift att rädda sin bygd från onda krafter.

Han ska ha tvingat barn att anklaga sina egna föräldrar, och de som inte ville skendränkte han i ån på vintern, eller stängde in i bakugnen och hotade med att tända på.